

Vystoupení Národní rady v případě převratu:

Místo: Obecní dům.

Program: Fanfáry z Libuše; Projev předsedy (10 minut); Programové svolání ČNR (přednese Vydra) — 5 minut; Zástupci: komunistické strany, odborů, zemědělců, žen, mládeže (po 3 minutách); Telegramy; Státní hymny.

Projevy budou redigovány tiskovou komisí. Předseda dostane ideovou kostru k svému projevu — zpracování materiálu provede presidium. Slavnostní projev ze Smetanovy síně. Telegramy: prezidentovi, vládě, vrchnímu velitelství, Slovenské národní radě. Vypracuje tisková komise — schváleno.

Prozatímní opatření po převratě:

Připraví jednotlivé komise, a to: právní, vojenská, hospodářská, dopravní, zásobovací a zdravotní. Nechť předloží vypracování prvních dekretů ČNR.⁹ Není snad nutno dělat zákonné návrhy, toliko provést nutná opatření.

Referát o věcech vojenských: Strana komunistická chce zabrat Eskomptní banku pro sekretariát strany. Německý dům zabrat pro mládež. Návrh, aby se tak nestalo, nevhodné pro mládež — mládež nechť dostane dům nový.

Ozbrojené síly — jméno: Revoluční milice — později rozhodnuto: Revoluční Gardy.

SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 4. Orig.

[250]

1945, 3. květen. (Úpice). — Pokyny ilegálního časopisu „Proletář“ k organizování národně osvobozenického boje a k vytváření bojových tzv. rudých družin.¹

Všeobecné politické a taktické směrnice pro národně osvobozenický boj.

Konec války je nutno očekávat každým dnem, ba zdá se, že každou hodinu. Současný vývoj událostí ukazuje, že přece jen asi dojde k bezpodmínečné kapitulaci, což si jistě do nedávna nacističtí vůdcové ani na mysl nepřipustili. Himmler zatím učinil tento návrh jen Anglii

⁹ Návrhy dekretů byly skutečně vypracovány — viz pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 256.

¹ Ilegální časopis „Proletář“ vydávali od poloviny dubna 1945 úpičtí komunisté. Celkem vyšla tři čísla.

K usnesení vydávat odbojový instruktážní časopis došlo na ustavující schůzi ilegálního vedení KSČ, které současně tvořilo odbojový štáb pro Úpickou. Ilegální vedení KSČ usilovalo o rychlou obnovu stranických skupin, které byly zakládány jednak na závodech, jednak na vesnicích. Současně vedení budovalo na závodech bojové družiny jako ozbrojené orgány revolučního boje a revoluční závodní rady, které měly v rozhodný okamžik zorganizovat a vést generální stávku. Již koncem dubna byly tyto úkoly v důležitých závodech splněny. To se potom kladně projevilo v květnovém povstání. V záznamu komunisty Jaroslava Metelky o květnových dnech na Úpickou čteme: „Když dne 1. května bylo stranickým odbojovým vedením rozhodnuto, že dozrál čas k otevřenému vystoupení proti hitlerovské moci, byl propracován plán zastavení všech závodů na Úpickou. Dne 2. května nesfárali svatoňovičtí havíři a revoluční nálada vřela i v úpických závodech. Po příkladu horníků bylo nutno zastavit dalšího dne největší zdejší závod, kterým byla přádelna. (Nyní n. p. Juta — pozn. editorů.) K noční poradě vedení z 2. na 3. květen byl přibrán i s. Josef Žid (odbojový pracovník z tohoto závodu — pozn. editorů). Komunisté se před ranní směnou postavili k hlavní bráně a vyzývali dělníky k pasívní resistenci. Heslo znělo: Nesmí běžet ani jeden stroj! Dělnictvo bez výjimky uposlechlo výzvy. Továrna hrozivě mlčela. Německému vrátnému se přece jen podařilo podat telefonickou zprávu řediteli Nissrovi. Během půlhodiny byl všemocný úpický nacističtí vrátný. Zde však stál s. Žid a vyplašenému správci kategoricky prohlásil: „Továrna je zestátněna. Vy zde nemáte už co dělat!“ Nacističtí Nisser nechtěl uvěřit, že je to mínění všeho dělnictva, proto žádal, aby bylo svoláno všechno osazenstvo. Nato došlo k shromáždění všech dělníků ve volchovně. Zde se komisař Nisser snažil vtíravým projevem zvrátit rozhodnutí dělnictva a především chtěl do dobrého světla postavit svou vlastní osobu. Odpovědi mu bylo chmurné mlčení. Ještě nebyla věc vyhrána. Bylo třeba neohroženě a jasně promluvit. Vystoupil opět s. Josef Žid. Vyskočil na bednu a krátce prohlásil: „Dnešním dnem končí u nás vláda Němců. Nesmí se však vrátit ani doba vykořisťování, proto bereme závod do

a Americe v domnění, že je možno i v poslední chvíli rozdvojit spojení. Obdržel však jednoznačnou odpověď, že je nutno obrátit se na Sovětský svaz, že otázka kapitulace Německa bude řešena všemi třemi spojeneckými velmocemi. Zdá se, že hitlerovská říše, která alarmovala (a alarmuje) do křižáckého tažení proti Sovětskému svazu všechny evropské národy a proti sovětskému zřízení mobilisovala nejreakčnější síly i na poli „kulturním“, bude nucena poprosit maršála Stalina, aby zastavil boje a nabídla sovětské vládě kapitulaci bez jakýchkoliv výhrad. Je nepochybné, že v těchto dnech se definitivně zpečetuje osud nacistického Německa.

Jaká vnitropolitická situace vznikla v důsledku současných událostí v Čechách a na Moravě?

Proti Protektorátu se rozvíjejí závěrečné operace spojenců. Poslední úder má zničit zbytky německých armád. Smyčka spojeneckých vojsk se stahuje. Katastrofální zhroucení všech front na území samostatného Německa vrcholící symbolickým pádem Berlína, učinilo vojenskou situaci všech německých sil v našich zemích beznadějnou. Rozhlasová zpráva (ze dne 30. IV. t. r.), že protektorátní vláda žádala se souhlasem K. H. Franka západní velmoci, aby německá vojska mohla nerušeně vyklidit Čechy a Moravu, svědčí, že by se němečtí okupanti rádi dostali se zdravou kůží z českého prostředí. Okolnost, že již došlo k pokusu o kapitulaci, vytváří konkrétní poměry pro závěrečný národně osvobozenecský boj u nás. Vnější podmínky osvobozenecského povstání dozrávají. Všecky orgány německé moci, vojenské, policejní a správní nejsou již s to zadržet národní převrat. V okruhu svého prostředí, obcí a krajů vidí nepochybné znaky úplného rozkladu a zhroucení. O nic a o nikoho se nemůže německý aparát opřít. Zdrucující porážky zdemoralisovaly zázemí a rozvrátily všechny síly i uvnitř Čech a Moravy.

Kromě uvedených podmínek objektivních dozrály i podmínky subjektivní, vnitřní předpoklady národně osvobozenecského převratu.

Je to masové přesvědčení a odhodlání národa jít do boje, nezadržitelná a stále rozrůstající se vlna vlastenecké bojechtivosti. Města i vesnice, hory i roviny všude se vytváří vlastenecko-demokratická fronta. Organizace odporu a odboje konají poslední přípravy. Celý národ je dnes stmelen v jednom bojovém šiku, všichni čekáme na rozhodný okamžik.

Kdy bude dán signál k nástupu a boji?

Každým dnem, každou hodinou. Žádný časový odstup, žádný interval nás nedělí od celonárodního povstání. Situace je úplně zralá pro úspěšný a vítězný boj.

Nyní je však nutno, aby se počaly již konkrétně sestavovat jejich kádry, aby vyvstal již přibližný úhrnný početní stav, s kterým možno počítat a operovat pro dané úkoly.

Rudé bojové družiny mají být již dnes organizačně uceleným šikem národní lidové armády, kterou v rozhodné chvíli vytvoří masy. Rudé družiny jsou organizačním jádrem budoucí lidové milice.

svých rukou.“ Bouřlivý potlesk a souhlas zaburácel sálem ... Dělnictvo zvolilo na místě tři své zástupce: Josefa Žida, Jana Andrlého a Roberta Bieschofa, starého komunistu, aby s vedením projednali požadavky dělnictva. Současně byl zvolen revoluční závodní výbor.

Požadavkem dělnictva byla okamžitá 1týdenní placená dovolená, do každé rodiny přiděl 2 q uhlí a pro každého zaměstnance deputát 10 pytlů. Na všechny podmínky správa závodu přistoupila. Dělnictvo se rozešlo domů, na místě zůstali pouze členové bojových družin.

Podobný průběh se odehrál ve všech úpických závodech, takže dne 3. května byla zahájena místní generální stávkou, která byla úmyslně motivována jako dovolená, protože bezprostředním vážným nebezpečím byla zdejší esesmanská posádka. Stávkou dělnictva bylo sledováno ne již ochromení výroby, ale přímý nástup k revolučnímu vystoupení. 4. května se bojová aktivita zmocňovala dalších vrstev obyvatelstva a ve městě došlo již ke stržení hákového kříže s budovy městského úřadu a k ojedinělému pokusu odzbrojit esesmanskou patrolu. Nacistický komisař pozval revoluční závodní rady k poradě o situaci a snažil se jich zneužít k umírnění vývoje událostí. Část dělnické omladiny odešla v těch dnech ze svých domovů a v okolních lesích se připojovala ke skupinám, které počaly provádět destruktivní akce.“ (Ze zápisu J. Metelky, uloženého v dokumentaci třísvazkových dějin národně osvobozenecského boje čs. lidu v letech 2. světové války v ÚD KSČ v Praze.)

K vystoupení bojových družin, které sehrály významnou roli jak při přípravě květnového povstání, tak i v jeho průběhu, došlo v řadě dalších míst. O činnosti bojových skupin např. na Plzeňsku viz práci B. Laštovky „Boj pracujícího lidu Plzeňska proti fašistickým okupantům“.

Rudé družiny budujeme všude, kde je pracující lid. Východiskem však jsou továrny a závody. Členy družin jsou opět nejodvážnější a nejschopnější příslušníci všech občanských vrstev. Je nepochybné, že i v nich bude a musí mít rozhodující slovo dělnická třída. Budování rudých družin je potřeba věnovat hlavní pozornost, takřka všechny síly. Na jejich úspěšném organisování v podstatě závisí rychlý a vítězný převrat, který si nemusí pak vyžádat velikých obětí.

První akce národně osvobozenického boje mají provádět rudé bojové družiny.

Je to dnešní práce přípravná, která spočívá v tom, že se může ovlivnit nástup mas jednak rozhozením letáků s výzvami všeobecnými i místně zaměřenými, jednak v popularisování určitých bojových hesel pro danou situaci tím, že budou napsána na zdech a všech vhodných plochách. Pro tyto úkoly jsou předem určeny skupiny, jež mají předem vypracovaný plán, a které připravily všechny nutné prostředky k jeho provedení. Přípravnými akcemi jsou i předchozí sabotážní činy, k jejichž provádění musí odpovědné národní výbory dát souhlas po velmi pečlivém uvážení celkové i místní situace a k vykonání příslušných akcí je nutno vybrat nejspolehlivější a technicky vycvičené úderníky.

Rozhodující úkoly pro rudé bojové družiny nastávají v okamžiku povstání.

V pověření revolučních národních výborů jsou prvými údernými jednotkami a spočívají na nich asi tyto úkoly:

1. Přepady vojenských posádek a jakýchkoliv vojenských těles. Jejich odzbrojení a internování.
2. Dobytí a obsazení vojenských skladů, arsenálů.
3. Odzbrojení Volkssturmu a zajištění všech jeho členů.
4. Obsazení důležitých strategických bodů a provedení nezbytných sabotážních úkolů.
5. Okamžité organisování lidové armády, ozbrojování a bleskový výcvik.
6. Obsazení hospodářsky důležitých objektů (nádraží, pošty, elektrárny, závody), ochrana veřejného majetku.
7. Obsazení důležitých správních budov.
8. Pod svou ochranou uvést v úřad prozatímní správu obcí.
9. Zatčení všech nacistických Němců i s rodinami a zabavení jejich majetku.
10. Zatčení všech vlastizrádců a kolaborantů a zajištění jejich majetku.

Veškerá moc přechází do rukou revolučního národního výboru, který je dodatečně doplněn nebo zcela přeměněn na podkladě svobodné volby revolučně vlastenecko-demokratického občanstva.

Národní výbory jsou za svou práci odpovědny lidu a své vládě s presidentem Eduardem Benešem.

Proletář, časopis jednotné fronty pracujících v Úpici a okolí, 3. 5. 1945, čís. 3. — AÚD KSČ Praha, F 1945/56. Fotokopie.

1945, 4. květen. Praha. — *Provolání představitelů kolaborantské buržoazie o vytvoření nové vlády, která by usilovala o zachování klidného vývoje a která by zabránila revolučnímu vystoupení lidu.*¹

Důstojný postoj českého národa v uplynulých více než šesti letech, ovlivňovaný vzpomínkou na pohnutou a velikou minulost, zapříčiněný silnou a rozvinutou kulturní úrovní a hluboce

¹ Nacisté do poslední chvíle usilovali o svoji záchranu. V českých zemích se proto snažili udržet za každou cenu klid, zabránit revolučnímu vystoupení lidu a nepřipustit, aby před příchodem amerických vojenských jednotek dostal český národ jakoukoli moc do svých rukou. K. H. Frank a nacistické vedení chtěli předat moc